

Tøjhushavekvarteret – en verden for sig

Kulturhistorisk Museum har netop gennemført en mindre indsamling af erindringshistorier fra tidligere og nuværende beboere fra Tøjhushavekvarteret. Der er blevet gennemført 12 interviews og materialet vil blive gemt for eftertiden på Randers Lokalhistoriske Arkiv. Målet med denne erindringsundersøgelse har været at indsamle og behandle erindringsstof i en større sammenhæng og herudfra at finde frem til en slags kvarterets fælles erindringshistorie. Overordnet har det således handlet om at finde ud af, hvordan det op gennem tiden har været og er at bo i kvarteret. Perioden strækker sig fra midten af 1930'erne op til 1980'erne med enkelte tråde op til i dag. Med udgangspunkt i det tilgængelige erindringsstof er der i undersøgelsen blevet fokuseret særligt på emnerne barndom, oversvømmelser og fællesskab.

Kvarteret

Tøjhushavekvarteret ligger lidt for sig selv som en lille enklave, der fysisk afgrænses af Rosenørnsgade, Toldbodgade, Udbyhøjvej og Tøjhushaven. Mange beboere og udefrakommende ser på kvarteret som et specielt og unikt sted at bo. Arkitektonisk er kvarteret lidt usædvanligt, fordi der er repræsenteret mange forskellige byggestile og bygningstyper. Kvarteret består således af en skøn blanding af byhuse, murermestervillaer, nye og ældre etageejendomme og industribygninger.

Tidligere har kvarteret rummet meget industri og erhverv som f.eks. Højlund Jacobsens Sæbefabrik i Marienlundsgade, frøavlskompaniet Trifolium, vognmandsfirmaet Ødum i Dronningensgade, høvleværket og maskinsnedkeriet Odin i Moltkesgade og det store Randers Kvægtorv og Eksportslagteri. Ligesom resten af Randers by har kvarteret også været meget rigt på forretninger. I 1940 var der f.eks. ca. 18 forretninger i Tøjhushavekvarteret. Der har været bageriudsalg, blomsterhandler, brændselshand-ler, frugt og grønt, mejeriudsalg, kolonial/købmand og slagter. I dag er der kun en enkelt nærbutik tilbage. (Lukket) Generelt har beboersammensætningen i Tøjhushavekvarteret gennem tiden været godt blandet. Der har f.eks. boet mange håndværkere og arbejdere fra især Scandia, ligesom der også har boet arkitekter, ingeniører og selvstændigt erhvervsdrivende.

Overordnet har kvarteret ændret sig fra at være et fattigt arbejderkvarter i 1930-50'erne til et lidt "flippet" kvarter i 1970-80'erne og igen til lidt af et Liebhaber-kvarter i de seneste år efter gennemførelsen af et kvarterløftprojekt.

I dag har kvarteret ry for at være Randers' bohème-kvarter, fordi der bor mange kreative mennesker som f.eks. musikere, malere, kunsthåndværkere og dansere. Tidligere har kvarteret også haft ry for at være et sted, hvor folk var drikkældige, hvor der blev handlet med stoffer og prostitution, hvor man risikerede at blive overfaldet, hvor der var megen sygdom, hvor folk var anderledes og hvor alle kendte hinanden og kom hinanden ved.

Af "kælenavne" har kvarteret bl.a. haft "SF-landet", "Sumpen" og "Bronchitis-kvarteret". "SF-landet" hænger sammen med, at kvarteret i 1970'erne oplevede en tilflytning af unge mennesker med masser af idéer og venstreorienterede holdninger, som kom til at sætte deres præg på kvarteret. Navnene "Sumpen" og "Bronchitis-kvarteret" kan følges tilbage til 1930'erne og skyldes kvarterets beliggenhed på den våde eng, den tidligere Dronningborg slotseng, der ofte har været tåget og diset og med jævne mellemrum er blevet oversvømmet.

Barndom

Undervejs i undersøgelsen er der blevet fortalt mange spændende erindringer om, hvordan det har været at være barn i kvarteret. I 1940-50'erne var der rigtig mange børn i Tøjhushavekvarteret og meget lidt plads i de enkelte hjem. Derfor indtog børnene gaderne og gårdrummene lige så snart skole og lektier var overstået. Det gælder selve gaderne, men også Skrænten op til Tøjhuset, Tøjhushaven, Hadsund-banens bomme og området i og omkring det store kvægtorv og slagteri. Der er bl.a. blevet spillet bold, leget med dukker, lavet glidebaner og bladhuler, skudt med bue og pil, stået på skøjter og der har været mange slåskampe

Tøjhushavekvarteret har ligesom resten af havnekvarteret i Randers været plaget af tilbagevendende oversvømmelser. Når der var oversvømmelse, gik vandet sommetider helt op til Niels Ebbesensgade og Marienlundsgade. Der var vand alle vegne, og kældre og stuelejligheder i Dronningensgade blev næsten altid ramt. Det berettes at beboere i stueetagen søgte ly hos dem, der boede på 1.sal. Mange af kvarterets forretninger blev også oversvømmet. Indehaverne stablede varerne op på diskene og blev nogle gange nødt til at flytte hele butikken til cykelskuret eller vaskehuset og sælge derfra, indtil vandet sank igen. Oversvømmelserne har ligefrem udgjort et så stort og tilbagevendende problem, at beboerne i 1950'erne etablerede et bådelaug, hvis fladbundede pram sejlede folk rundt i gaderne og til købmanden.

Fællesskab

Det er en udpræget opfattelse blandt de interviewede, at kvarteret er kendetegnet ved et godt sammenhold; at folk kender hinanden, hilser på hinanden og hjælper hinanden. Der har gennem hele perioden fra 1930'erne og op til i dag været meget fællesskab og sammenhold i kvarteret. Fællesskabet har blot ændret karakter og de involverede parter er også til dels blevet skiftet ud. I den tidligste del af perioden har der været hjælpsomhed og sammenhold i hverdagen og i den svære krigsperiode. Alle børnene gik på den samme skole (Nørrestræde Skole) og legede på gaden, mange mødre gik hjemme og man handlede lokalt i kvarterets mange forretninger. Selvfølgelig kendte alle hinanden og specielt dem, der ejede forretningerne vidste, hvem folk var.

Fra slutningen af 1970'erne har der ikke været så meget liv i gaden og sammenholdet er mere kommet til udtryk gennem afholdelse af gadefester og fællesspisning, oprettelsen af beboerhuset Huset samt forsøg på at gøre noget ved de trafikale problemer i kvarteret. Og som det sidste nye kvarterløftprojektet og kvarterets egen kulturfestival Kvarter i 12. Det samlede indtryk af Tøjhushavekvarteret er et inødekommende kvarter med en stærk

kerne af aktive beboere, der er med til at skabe kvarterets identitet og historie og har givet kvarteret en plads på Randers' bykort. Et kvarter, der af mange opfattes som en landsby i byen, og som beboerne føler et specielt tilhørsforhold til.

Af projektmedarbejder Sisse Stochholm, Kulturhistorisk Museum Randers